

BELLE TEN

Cilt : XLIV

EKİM 1980

Sayı : 176

M. KEMAL ATATÜRK'ÜN DOĞUMUNUN 100.
YILDÖNÜMÜ (19 MAYIS 1981)
TÜRK TARİH KURUMU'NUN KURULUŞUNUN
50. YILDÖNÜMÜ (15 NİSAN 1981)

PROF. DR. AFET İNAN

Yıl 1918. Birinci Cihan Savaşı, Osmanlı Devletinin katıldığı müttefik grubunun mağlubiyeti kabul etmesi ile sonuçlanmıştı.

Mondros Mütarekesinin imzası ile Türk yurdunun hemen her bölgesi istilaya uğruyordu. 25 maddelik bu belge, her bakımdan bir devletin henüz sulh antlaşması yapılmadan egemenliğinin ortadan kalkması idi. Özellikle 7. maddeye göre "İtilaf devletleri emniyetlerini tehdit edecek bir durum karşısında herhangi bir sevkulceyş (stratejik) noktayı işgal hakkını haiz olacaklardır".

Bu madde çok geniş yorumlara ve uygulamalara neden olmuştur. Osmanlı hükümeti acz içinde idi. Padişah Kanun-i - Esasinin (Anayasa) 7. maddesinin kendisine tanıdığı hakka dayanarak Meclisi Mebusanı feshetmiş, (21.XII.1918) ancak yine kanuna göre yeni seçimlerin 4 ay içinde yapılması ve bunun da ilânı gerektiği halde bu dikkate alınmamıştır. Böylece meşruti idare Osmanlı devlet bünyesinden süresiz olarak kalkmış bulunuyordu.

Devlet aynı zamanda askeri ve siyasi kudret ve egemenliğini yitirmekte olan bir duruma girmişti, sanki galip devletlerin isteklerini yerine getirmek için hükümet iktidarda tutulmakta idi.

Memleketin asıl sahibi Türk milleti başsız, bölünmüş, kuşku içinde genel durumu hoş görmeyen bir halde bulunuyordu. Kurtuluş

ve bağımsızlık fikri ancak bölgesel ayrılıklar içinde düşünülebiliyordu. Halbuki tarihi örneklerde bilindiği gibi küçük bölgelerdeki siyasi kuruluşların ömürlü ve bağımsız olmalarına imkân yoktu. Bir taraftan memleketi kurtarmak için olan bu hareketler ve yer yer örgütlenmeler olumlu bir gelişme gösteriyorsa da, diğer taraftan Osmanlı hükümeti dış devletlere güvenerek bağımsızlığını yitirecek girişimlerde bulunuyordu.

İşte bu olaylar esnasında ordu kumandanı M. Kemal Paşa 13 Kasım 1918'den itibaren İstanbul'dadır. Çünkü kendisi Suriye cephesinde Yıldırım Orduları grubu ve 7. Ordu Kumandanı iken Mondros Mütarekesinin uygulanmasında İstanbul hükümetinin tutumuna karşı gelerek anlaşmazlığa ve hükümetin memleket aleyhine olan emirlerini yerine getirmeme durumuna girmiştir. Oradan gönderdiği yazılarda siyasi yönden hükümete tavsiye ve dilekleri olmuştur. Başında bulunduğu kumandanlığın lâğvedilmesi (7. Kasım 1918) üzerine İstanbul'da Harbiye Nezareti emrine alınmıştır.

Hükümet merkezinin çok çeşitli siyasi faaliyetlere sahne olduğu bu devirde askeri mağlubiyetle iktidardan düşen ve dış memleketlere iltica eden İttihat ve Terakki üyelerine karşı da büyük bir kin besleniyor ve yayınlar yapıyordu. Bu suretle esasen birçok bakımlardan güç durumda olan memlekette, milli birliği sarsan pek çok olay birbirini izliyordu. İstanbul'da milli benliği zedeleyen gösterilere de şahit olduğundan M. Kemal ve arkadaşları gelecek için neler yapılabileceğini düşünüyorlardı. Kendisi şöyle demiştir:

“Bir tek karar vardı o da milli egemenliğe dayanan kayıtsız, şartsız bağımsız bir Türk devleti kurmak”. Bu fikrin uygulanması Anadolu içinde yapılmalı idi”.

Bunun için Anadolu'ya geçilecekti.

Samsun ve çevresindeki asayişsizliği yerinde görüp tedbir almak gerekçesiyle M. Kemal Paşa 14 kişilik heyet ile, hükümetten aldığı yetkiye dayanarak 19 Mayıs 1919'da Samsun'a çıktı.

İşte buradan İstanbul'a 22 Mayıs 1919'da gönderdiği raporda durumu izah ederken çok manalı ve hedefini açıklayan şu cümleleri yazıyor:

Türklüğün yabancı idaresine tahammülü olmadığını, İzmir'in Türklerce önemli vilâyetlerden biri olduğunu, hiçbir yabancı memleketimizi işgaline razı olamayacağımızı, askeri kuvvetle yapılan

bu işgalin geçici olduğunu, bildirdikten sonra şu program cümleyi yazıyor:

“*Millet birlik (yek vücut) olup hakimiyet esasını ve Türk duygusunu hedef tutmuştur*”.

M. Kemal Paşa bu resmi belgede Osmanlı hükümetine çok açık bir ifade ile kurtuluş hareketinin birliğe, milli egemenliğe yani demokratik prensibe ve Türk milliyetçiliği fikrine dayanacağını bildiriyordu. Nitekim bu tarihten sonraki olayları tarihi belgelere dayanarak izlersek (1919-1923) bütün müşküllere rağmen tamamen bu prensiple hareket edildiği görülür ve başarıya ulaşılır.

Bu belgeye hemen şunu da eklemek gerekir: Atatürk'ün Havza'dan mülki amirlere, bütün kumandanlara gönderdiği bildiriye genellikle işgallere karşı, İzmir'den sonra Manisa ve Aydın'ın da alınması gelecek tehlikeyi daha da açık bir surette gösterdiğinden, yurt bütünlüğünün korunması ve işgalleri protesto etmek amaçları ile milli gösterilerin daha heyecanlı ve sürekli bir surette mitingler halinde yapılmasını tavsiye ediyor (28 Mayıs 1919). Aynı zamanda bu milli gösterilerin telgraflarla İstanbul hükümetine, yabancı devletlere ve kamuoyuna duyurulmasını istiyor.

Bu belgeleri izleyen Amasya Genelgesi (22 Haziran 1919) ise üç arkadaşının katılması ile “Vatanın bütünlüğü, milletin istiklalinin tehlikede olduğu, İstanbul hükümetinin üzerinde bulunan sorumluluğun icaplarını yapamadığı ve özellikle milletin istiklalinin yine milletin azim ve kararı ile kurtulacağı” yazılarak Sivas Kongresine çağrıda bulunulur.

Bu üç belgede görüldüğü gibi vatanın bütünlüğü ve milletin istiklali için hedefler öne sürülmektedir. Erzurum ve Sivas Kongreleri bu fikirlerin uygulanması için birer başlangıç olur. “Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti” olarak örgütlerin birleşmesi ve seçilen “Heyeti Temsiliye” ile kararların yürütülmesi sağlanır.

Bu hareketler yabancı işgaline karşı gelmek ve Türk yurdunda birliği sağlayarak yeni bir devlet sistemi kurmak içindir ve başta da önder olarak M. Kemal Atatürk bulunmaktadır.

T. B. Millet Meclisinin (23 Nisan 1920) toplanmasındaki hedef, demokratik bir sistem içinde hükümet kurmak, orduyu teşkil etmek, Anayasaya uyarak kanunları çıkarmak ve yürürlüğünü sağlamaktır.

M. Kemal Atatürk Meclis başkanı, ordunun başkumandanı olarak bütün bunları yürütmüştür (1920-1923). Memleket yabancı istiladan kurtulmuş ve Birinci Cihan Savaşından sonra mağlubiyeti kabul etmeyen vatanımı belirli sınırlar içinde müstakil bir devlet olarak tanıtan Türkiye, Lozan Antlaşmasını diğer devletlere de kabul ettirmiştir.

Osmanlı Devleti tarihe karışırken 1923'te Türkiye Cumhuriyeti kurulmuştur. Atatürk memleketi yabancı istiladan kurtarıcı Başkumandan, Cumhuriyetin Kurucusu ve Birinci Cumhurbaşkanı olarak tarihte yer almıştır. 1923-1938 yılları arasında ise çağdaş medeniyete ulaşmak için inkilâp (devrim) yasalarının çıkarılmasında önderlik etmiştir.

Milletimizi çağdaş medeniyete ulaştırma prensibinde, hukuk, kültür ve ekonomi alanlarındaki planlı kalkınma gayretlerinin uygulanması, Türkiye Cumhuriyetinin ilk onbeş yılının olaylarıdır. Yarım yüzyılı geçen bu yakın tarihimiz bugünkü Türkiyemiz için olumlu ve ideal örnekler vermektedir.

Bu özetlediğim olayların tarihi seyri içinde M. Kemal Atatürk'ün kişiliğinin önderlik vasıflarıyla önemli yeri vardır. Bu konuda Türkçede ve çeşitli dillerde pek çok yayın bulunmaktadır.

Bu bakımdan doğumunun 100. yıldönümü Türkiye'de ve Unesco'ya üye devletlerde anılmasına karar verilmiştir.

Bu yıldönümü için şimdiye kadar yapılan ve tanık olduğum çalışmalarını ve kendi önerilerimi bu makalemde özetlemek istiyorum.

Türk Tarih Kurumu'nda "Atatürk ve Türk Devrimini Araştırma Merkezi"ndeki çalışmalarımız ve yayımlarımız bu devre tarihimiz üzerinedir.

Atatürk'ün 100. doğum yılı için, Merkez üyemiz T. T. K. Genel Müdürü Uluğ İğdemir öneride bulunmuş ve Merkez heyetince kendisinden bir plan hazırlaması istenmiştir (23 Kasım 1973).

17.1.1974'te Merkeze verilen plan şudur:

- 1) Türk tarihinin ana hatlarını yeniden yazarak bu tarihte yayınlamak.
- 2) En eski tarihlerden 1920'ye kadar halk için bir ciltlik bir Türk tarihi yazdırmak. (Bunun için 50.000 liralık bir ödül konabilir).

- 3) 1920'den 1970 sonuna kadar bir ciltlik bir Cumhuriyet Devri tarihini yazdırmak. (Bunun için 50.000 liralık bir ödül konabilir).
- 4) Atatürk devrimlerini en iyi yorumlayan bir yapıta 50.000 liralık bir ödül vermek.
- 5) Atatürk'ün biyografisini en son belgeler de gözönüne alınarak yeniden yazmak.
- 6) Mayıs 1981 içinde Atatürk'ün hayatını ve eserlerini konu alan bir seminer düzenlemek.
- 7) Belleten'in Nisan 1981 sayısını Atatürk'e ayırmak.
- 8) Atatürk'e ait bütün belgeleri bir araya toplayacak bir Atatürk Arşivi kurulmasına çalışmak.

Atatürk ve Türk Devrimini Araştırma Merkezi yönetim kuruluunda bu plan üzerinde görüşülerek Büyük Nutuk'un belirli bir metoda göre yeniden hazırlanması da öngörülmüştür (1 Mart 1974).

Türk Tarih Kurumu Yönetim Kuruluna sunulan bu öneri Genel Kurulun onayına sunulmuştur. (21 Mart 1974)

VIII. Türk Tarih Kongresinin 11 Ekim 1976 günü yapılan açılış töreninde, Genel Müdür Uluğ İğdemir, Kurum'un 1970-1975 raporunda Atatürk ve Türk Devrimini Araştırma Merkezinin çalışmaları ile ilgili Atatürk'ün 100. doğum yılı nedeniyle yapılacak işleri de belirtmiştir. Bu törende hazır bulunan Cumhurbaşkanı Sayın Fahri Korutürk, bu konu ile yakından ilgilenmiş ve Kurum'un bu alandaki çalışmaları hakkında geniş bilgi istemiştir; kendisine Kurum'un çalışmaları hakkında bilgi verildikten sonra, bu konuda hükümete de büyük görevler düştüğü üzerinde durulmuştur.

Bu konuda T. T. Kurumu dosyasında Cihat Baban'ın Cumhurbaşkanına gönderdiği bir muhtıra da vardır (3.10.1976). Kültür alanında olduğu gibi Bayındırlık, Milli Eğitim, Turizm, Gençlik ve Spor Bakanlıklarında yapılması gereken konular üzerinde ayrıntılı, ilgi çekici ve memlekete faydalı olacak çalışmaların yapılması öngörülmektedir.

VIII. Türk Tarih Kongresine sunulan öneride Atatürk'ün 100. doğum yılı için yapılması tasarlanan yayın ve işler:

- 1) Atatürk'ün Büyük Nutuk'u açıklamalarla yeniden yayınlana-
caktır.

- 2) Atatürk'ün söylev ve demeçlerinin açıklamalı bir dizini hazırlanarak yayınlanacaktır.
- 3) Son yıllarda meydana çıkan belgelerin de ışığı altında Atatürk'ün biyografisi yeniden yazılarak yayınlanacaktır.
- 4) Atatürk devriminin dünyadaki yankıları, belli başlı yabancı gazeteler taranmak suretiyle hazırlanarak yayınlanacaktır.
- 5) Atatürk'ün tarih çalışmalarıyla bazı özel mektupları bir monografi halinde yayınlanacaktır.
- 6) IX. Türk Tarih kongresi 1981'de Atatürk'ün anısına adanarak toplantıya çağrılacaktır.
- 7) Türk tarihinin ana hatlarını yeniden yazarak bu tarihe yetiştirmek istiyoruz.
- 8) En eski tarihlerden 1920'ye kadar halk için bir ciltlik bir Türk tarihi için yarışma açılacaktır.
- 9) 1920'den 1970 sonuna kadar elli yıllık ve bir ciltlik Cumhuriyet tarihi için yarışma açılacaktır.
- 10) Atatürk devrimini en iyi yorumlayan üç esere 50.000 liralık bir ödül verilecektir.
- 11) Atatürk'e ait bütün belgeleri bir araya toplayacak Atatürk arşivinin kurulmasına çalışılacaktır.
- 12) Atatürk'ün hayatını ve eserlerini konu alan bir seminer düzenlenecektir.
- 13) Yerli ve yabancı son yayınları da içine alacak bir Atatürk ve Cumhuriyet bibliyografyasının hazırlanması.
- 14) Bir Atatürk albümü çıkarılması.
- 15) Atatürk filmi.

Bu programdaki 5. maddenin hazırlanmasını üzerime almış bulunuyorum. Ayrıca Atatürk'ün el yazılarıyla olan ve bana kendisinin vermiş olduğu 1918 yılında bir aylık Viyana Karlsbad hatıralarını yayınlayacağım.

11. maddede özellikle durmak istiyorum. Çünkü benim bildiğime göre Atatürk'e ait belgeler bugün çok dağınık bir haldedir. Tasnifleri yapılanlar varsa da, bunların hepsinin bir yerde toplanması gereklidir. Bir de ayrıca Atatürk'ün özel kitaplığı tamamlanarak Anıt Kabir'de toplanmalı ve incelemeye açılmalıdır.

Hükümet düzeyinde çalışmalar :

15 Mart 1977 tarihinde Ankara Valisi Durmuş Yalçın'ın tertip ettiği toplantıya Ankara Üniversitesi'nin temsilcisi olarak Rektörlükçe görevlendirilmişim. Orada ele alınan konu Atatürk'ün doğumunun 100. yıldönümünde Ankara milletvekili olarak anılması idi. Bu amaçla törenler üzerinde duruluyordu.

Benim önerim şu olmuştur:

Gençler için bir Atatürk Kültür Sitesi yapılması. Burada kütüphane, konferans salonları, sanat galerileri, etnografik eşyaların teşhir yerleri, her çeşit el işlerinin, ufak çapta yeni küçük aletlerin onarılmasının öğretilmesinin sağlanması, müzik ve spor tesisleri yanında, bahçe işlerinde gençlerin de emek vermeleri. Öyle umuyorum ki, bu kültür sitesinde gençlerimiz bilgilerini zenginleştirirken, enerjilerinide boşa harcamadan değerlendireceklerdir.

Bunu öneri olarak sunarken şunu düşünmüştüm. Mimar Koca Sinan'ın eserlerini bir kitabımda yazarken özellikle külliyelerine çok ilgi duymuş ve bunların planlarını verirken hizmet sahalarını da belirtmişim¹.

Günümüzde Atatürk adına kurulacak bir kültür sitesinde gençlere fayda sağlayacak yerler bulunmalı idi.

Bir diğer önerim de Ankara çevresinde büyük bir orman sahası ayrılması ve bu doğum yıldönümü vesilesiyle fidanların dikilmesi. Bu iki önerim o toplantıda çok olumlu karşılandı. Hatta Hacettepe Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Doğan Karan bu konudaki çalışmalarda kendi üniversitelerini de temsil etmemi istediler. Ben bu önerilerimi o toplantıda söylerken, özellikle kalıcı ve işe yarayan tesislerin yapılması üzerinde durmuşum.

Bundan sonra 23 Mayıs - 20 Haziran ve 20 Ekim 1977 tarihlerinde Başbakanlık Halkla İlişkiler ve Enformasyon Dairesi Başkanlığının çağrısı üzerine çeşitli kuruluşların temsilcileri ile aynı konuda toplantılar yapılmıştır. Ben buraya D. T. C. Fakültesi Türk İnkilâp Tarihi Enstitüsünün Müdürü olarak katıldım. Konuştuğum ve yaptığım önerilerimi dokuz maddede yazılı olarak verdim (16 Haziran 1977).

¹ Mimar Koca Sinan. 2. baskı, 9 Nisan 1968, Türkiye Emlâk Kredi Bankası Neşriyatı No. 3.

Cumhuriyet Gazetesi'nde de "1981'e Hazırlık" başlığı altında yayımlanan yazımda bu önerilerimi kamuoyuna sundum (5 Mart 1978).

Kültür Bakanlığında kurulan "Atatürk'ün doğumunun 100. yılını kutlama bürosu" çalışmalarında da Atatürk Kültür Sitesinin ele alındığını memnuniyetle öğrenmiş bulunuyorum.

Ayrıca Atatürk'ün özel kitaplığı ve Cumhuriyet dönemi belgeleri için Cumhurbaşkanlığına yazdığım mektup (30 Mart 1979) bu kurul tarafından incelenmiş ve kabul edilmiş olduğu bana bildirilmiştir. (4 Mayıs 1979).

Unesco Milli Komisyonu Yönetim Kurulu üyesi olarak şu önerilerimi yazılı olarak verdim (24 Ağustos 1978).

1 — Unesco'nun konuları ile ilgili Atatürk'ün sözlerini kronolojik bir sıraya göre toplamak: Kültür, ilim, eğitim, enformasyon ve insan hakları gibi. Bu metinlerin nerelerde ve ne maksatla söylendiğinin açıklamasını yapmak.

2 — Bu hazırlanacak eserin yabancı dillere çevrilmesi.

3 — Kitap olarak ya Unesco Genel Merkezince veyahut Milli Komisyonca bastırılması.

4 — Bu kitabın, Atatürk'ün 100. doğum yıldönümünde bütün milli komisyonlara gönderilmesini sağlamak.

5 — Bu metinler üzerinde Paris merkezinde ve Ankara'da birer açık oturum yapılması.

6 — T. V. de de aynı programı tekrarlamak.

Bu sunduğum program Unesco Milli Komisyonu Yönetim Kurulunda kabul edilerek bir komisyon kurulmuş ve çalışmalara başlamıştır.

Paris'te toplanan XX. Unesco Genel Konferansında (24 Ekim-28 Kasım 1978) Türkiye Milli Komisyonu adına Türk heyetinin verdiği öneri ile üye devletlerde de Atatürk'ün 100. yıldönümünün anılması kararı alınmıştır. Türkiye Cumhuriyetinin Kurucusunun, Unesco'nun çalışma alanlarına giren konularda uluslararası anlayış ve işbirliğinde büyük önemi olduğu belirtilmiştir.

Özellikle sömürgeciliğe ve emperyalizme karşı açılmış ilk mücadelelerden birinin Türkiye'de Atatürk önderliğinde başarıldığı dikkate alınmıştır.

Bu kararın ilk uygulaması 9-10-11 Haziran 1980 tarihlerinde, Kültür Bakanlığınca tertiplenen ve Unesco üyelerinden yabancı ilim adamlarının katıldığı bir kolokyumda Ankara'da yapılmıştır. Bu toplantıda Fransız delegesi başkan, ben ikinci başkan, raportör olarak da Türk Tarih Kurumu üyesi Bilâl Şimşir seçilmiştik.

Bu 1981 yılı için bir hazırlık çalışması olmuştur.

Asıl 1981'de tertip edilecek sempozyumlarda ele alınması gereken konuların, Atatürk zamanında ideal olarak konulan ilkelerinin uygulama ve gelişmesi bakımından tartışmaları yapılacaktır. Çünkü Atatürk'ün fikrine ve koyduğu prensiplere göre, uygulamalar yapılırken zaman içindeki toplumun gelişmelerinin dikkate alınması öngörülmekte idi.

Çağdaş medeniyet koşullarına göre, her sahada ilerleme Türkiye Cumhuriyetinin esas gayesi olduğuna göre, milletçe varlığımızı tanıtmak için fikir tartışmalarının da yeri büyüktür. Çünkü fikir özgürlüğü ancak karşılıklı konuşmalar ve yeni bilgilerin edinilmesi ile mümkün olur.

Atatürk ilkelerinin günümüzdeki gelişmesi ve uygulanması üzerindeki düşüncelerin geniş yönleriyle açıklanmasının çok faydalı olacağına inanıyorum.

Bu fikir hareketleri geleceğe yön verecek ve demokratik gelişmemizde yaygın olumlu uygulamalara fayda sağlayacaktır. Diğer taraftan bu yıldönümü vesilesiyle daima üzerinde durduğum kalıcı ve fayda sağlayacak tesislere de çok yer verilmelidir.

Bu yazımı bitirirken yapılması düşünülen konuları tekrar bir sıraya göre bildirmek istiyorum.

1 — *Türk Kurtuluş Savaşı için:*

Genel Kurmay Başkanlığının depolarında bulunan, o devrin savaş malzemesi, ya açık yerlerde veyahut kapalı müzelerde resimler de konarak tertip edilmelidir.

Bundan gaye, o devirde hangi araçlarla bu savaşın kazanıldığının gözle görülmesidir. Bu müzelerde ve bazı savaş sahalarında kabartma haritalar da yaptırılabilir. Bunun diğer ülkelerde örnekleri vardır. Hattâ Zafer Tepe için (Afyon) böyle bir plân yaptırılmıştı. (1955). Ancak uygulanamadı. Afyon Anıtında o devrin iki top arabası

teklifim üzerine 1955'te oraya konulmuştur. Bunların faydası o devrin savaş araçlarını bugünkü nesle tanıtmaktır.

2 — 1918-1939 yılları arasındaki yazılı tarihi belgeleri Ankara'da bir arşiv binasında toplamak, modern metodlarla düzenlemek gereklidir. Çünkü bu devrimizin belgeleri çok dağınıktır. Aynı zamanda yeni bir arşiv kanunu çıkarılmalıdır.

Türkiye Cumhuriyeti devrinin genel arşivini Ankara'da toplamakla beraber, bazı bölgelerimizde de bu arşivler toplanıp tertiplenebilir.

3 — 1918-1939 yılları arasında çıkan bütün gazetelerin koleksiyonlarını tam olarak bir arada toplamak ve Ankara'da bir gazete kütüphanesi kurmak. (Böyle bir örnek Londra'da vardır). Bunlar günlük tarihi olaylar için çok önemli bilgiler vermektedir.

4 — Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu Atatürk'ün bütün resmi yazı ve nutuklarını, bugünkü neslin anlayabileceği tarzda bir seri halinde yayınlamak (T. İ. T. Enstitüsünde yayınlanmıştır, fakat bunlar tamamlanmalı ve yeni bir seri olarak tertiplenmelidir).

5 — Kurtuluş Savaşı ve Türk İnkilâbı konusunda eski filimlerden de yararlanarak geniş kapsamlı belgesel bir film yaparak, dış ülkelerde de bunu yayınlamak.

6 — Tarihçilerimizin yayınlanan ve arşivde olan belgeleri işleyerek yeni eserler hazırlamaları.

7 — Bütün Türk İnkilap kanunlarının metinlerinin ve T. B. M. Meclisinde müzakereleri esnasındaki konuşmaların bir araya getirilerek kronolojik bir sırada kitap olarak yayınlanması.

Bu inkilâp hareketinin yurt içinde uygulanması ve dış ülkelerdeki etkisi de incelenmelidir.

8 — Bu devir tarihimiz için yabancı dillerde yayınlanan eser ve makalelerin tam bir bibliyografisi toplanabilir.

9 — Türkiye Cumhuriyeti devrimizin konularını işleyen, sanat değeri olan eserleri bir galeride toplamak.

10 — Atatürk'ün özel kitaplarının hepsini Anıt-Kabir'de toplamak, fişlerini düzenli bir şekilde inceleme yapacaklara açık bulundurmak. (Bundan amaç Atatürk, zamanında hangi kitapları toplamış ve bunları okurken üzerinde yaptığı işaretleri değerlendirmektir).

11 — Ankara Milletvekili olarak Atatürk'ün adına geniş bir alanda Kültür Sitesi kurmak (kütüphanesi, konferans salonu, spor tesisleri ve daha başka...).

12 — Ankara'da Atatürk'ün adına kurulacak kültür sitesi örneğinde diğer illerimizde de zamanla yapılmasını planlamak. Çünkü gençlerimizin bu gibi sosyal ve kültürel kuruluşlara çok ihtiyaçları vardır.

13 — Kadın Haklarının, bu devrede kanunlarla yürürlüğe girdiğinin bir şükran ifadesi olarak, Atatürk Kültür Sitesinde bir yer ayrılarak buna ait belge ve eserlerin toplanması ve yeni nesle ilmi bakımdan tanıtılmasını sağlamak.

14 — Ankara'nın çevresinde ve diğer bölgelerde ağaçlandırma yerleri ayırmak ve buralara fidanlar dikmek.

15 — 1937'de yapılan "İdeal Cumhuriyet köyü" plânına göre köyler kurmayı uzun vadeli de olsa gerçekleştirmek¹.

16 — Türk medeniyetine ait eserleri korumak, tanıtmak ve üzerlerinde bilimsel incelemeler yapmak için teşvik edici ödüller vermek. Örneğin, etnoğrafik eşyalarımızı sadece vitrinlerde teşhir değil, onlar hakkında aydınlatıcı bilgiler verecek toplantılar tertiplemek ve yayınlarda bulunmak.

Bu önerilerime daha da katkılar yapılabilir. Ancak yapılacak harcamalar ve emekler gelecekte milli varlığımıza yararlı, kalıcı ve gelişmeye elverişli eserler olmalıdır.

Bu önerilerimize ek olarak Türk Tarih Kurumu'nun 50. kuruluş yılı dolayısıyla da iki konu üzerinde duracağım. 1981'de Kongrenin toplanması ve yayınlar yapılması planlanmış bulunuyor. Ancak bunlara ilâve olarak T. T. Kurumu'nun daha yaygın bir surette tanıtılması için:

1 — Kuruluşundan itibaren T. T. Kurumu yayınlarını kısa açıklamaları ile kitap halinde çıkarmak.

2 — T. T. Kurumu'nun yaptırdığı arkeolojik kazılarda çıkan ve müzelerimizde bulunan eserlerin ve kazı yerlerinin filmlerini çektilererek T. V.'de ve sinemalarda gösterilmesini sağlamak. Bu kazıların kitap olarak rapor ve resimleri çıkmış ise de, Kurum'un elli

¹ Cumhuriyetin 50. yılı için köylerimiz. 1978. T. T. K. XVI. dizi, Sayı 36.

yıllık çalışmaları ile memleket kültürüne neler kazandırıldığını kamuoyuna tanıtmak gereklidir.

Sonuç olarak bu yazımda şunu belirtmek istiyorum ki, her düşünülen ve önerilen konuların hemen uygulanmasının mümkün olmadığını bilmekle beraber, zaman içinde ele alınması ve hepsi birden yapılmasa bile bir kısmının benimsenmesi ve planlanması temenni edilir. Ben bu inançla kamuoyumuza bu düşüncelerimi sunmuş bulunuyorum.

ATATÜRK'ÜN DOĞUM GÜNÜ

1936 yılında bir gün, Cumhurbaşkanlığı Umumi Kâtibi Hasan Rıza Soyak Atatürk'e bir evrak getirmişti. Bunda, Atatürk'ün doğum gününün bildirilmesi rica ediliyordu.

M. Kemal Atatürk, bunun üzerine düşündü, fakat bu günü kendisi de tam olarak bilmiyordu. Ancak, annesinden işittiğine göre, bir bahar mevsiminde doğmuş olduğunu ve o gün için ise şöyle dediğini hatırlıyorum:

Bu bir 19 Mayıs günü niçin olmasın?

Bu resmi yazı ile ona verilmiş olan cevap şöyledir:

Türkiye Cumhuriyeti
Hariciye Vekâleti
Protokol Dairesi Şefliği

10. XI. 1936

U. No.: 21081

H. No.: 174

Riyaseticumhur Umumi Kâtipliğine

İngiltere Maslahatgüzarı Mösyo Morgan, Vekâletimize müracaat ederek Reisicumhurumuzun Yevmi velâdeti münasebetiyle İngiltere Kralı Sekizinci Edvard tarafından hususi ve samimi bir tebrik telgrafi çekileceğini söylemiş ve Atatürk'ün doğum tarihinin bildirilmesini rica etmiştir.

Keyfiyeti arzeder ve İngiltere Büyük Elçiliğince talep edilen malûmat tensip buyurulduğu takdirde işarına müsaadelerinizi rica eylerim.

Hariciye Vekili Y.
Elçi
Ali Türkgeldi

Buna verilen cevap:

12. XI. 1936

Hariciye Vekâletine

10. XI. 1936 tarihli ve protokol 21081-174 sayılı yazıya cevaptır:

Reisicumhur Atatürk'ün 19 Mayıs 1881 tarihinde doğmuş olduklarını arzederim.

Riyaseti Cumhur Evrakı: 3/7493

Umumi Kâtip
H. Rıza Soyak

